

STANDARYZACJA ZADOŚĆUCZYNIENIŃ – SZANSE I ZAGROŻENIA

Prof. UAM dr hab. Marcin Orlicki,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Któż im łzy powróci?

Kiedy wkrótce po ślubie objeżdżała z mężem królestwo swoje, zdarzyło się raz w Wielkopolsce, iż dworzanie królewscy przemocą zabrali ubogim kmieciom dobytek i zboże, potrzebne w drodze, kiedy dwór przejeżdża. Nie chcieli dobrowolnie oddać, więc im wzięto.

Pokrzywdzeni udali się wprost do królowej. Nie chciano ich dopuścić, lecz Jadwiga płacz ludzki usłyszała i rozkazała stawić biedaków przed sobą.
— Co wam jest, dobrzy ludzie? — zapytała. — Czego potrzebujecie ode mnie?
— Sprawiedliwości, pani nasza i królowo, — nie daj nas krzywdzić, — ratuj!
I zgodnie opowiedzieli całą sprawę.

Na życzenie Jadwigi Jagiełło natychmiast skarcił żołnierzy, skrzywdzonych nagrodził, obdarzył hojnie, i pewny pochwały, zwrócił się do królowej.
— Czy jesteś zadowolona? — zapytał.
— Tak — odparła Jadwiga — szkoda nagrodzona, lecz kto im łzy powróci?
Już wiedziała, tak młoda, że łez i cierpienia nie nagrodzą dary ani złoto.

(C. Niewiadomska, *Jadwiga i Jagiełło*, Warszawa 1918)

Art. 445 KC

§ 1. W wypadkach przewidzianych w artykule poprzedzającym [uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia] sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Art. 446 KC

§ 4. Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Art. 448 KC

W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się.

Istota zadośćuczynienia *de lege lata*

SĄD MOŻE

PRYZNAĆ POSZKODOWANEMU

ODPOWIEDNIA SUMĘ.

Brak ustawowych dyrektyw

NIE WIEMY:

- Kiedy należy przyznawać zadośćuczynienie (a kiedy nie)?
- Czy naruszenie każdego dobra osobistego powoduje obowiązek zapłaty zadośćuczynienia?
- Jaki jest wyjściowy bazowy poziom zadośćuczynienia w przypadku poszczególnych rodzajów krzywd?
- Jakie są czynniki przemawiające za podwyższaniem, a jakie za obniżaniem zadośćuczynienia?

Za co można otrzymać zadośćuczynienie?

Sąd nie przyznaje zadośćuczynienia za:

- uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia,
- utratę osoby bliskiej,
- naruszone dobro osobiste

lecz

za KRZYWDĘ, która spotkała daną osobę w razie uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia, utraty osoby bliskiej lub naruszenia dobra osobistego.

Chodzi więc o subiektywnie odczuwany efekt pewnego zdarzenia.

Perspektywy standaryzacji

- Standaryzacja nie jest możliwa bez zmiany koncepcji zadośćuczynienia.
- Standaryzacja nie może więc stanowić uzupełnienia obowiązujących obecnie przepisów kodeksu cywilnego (art.445, 446 i 448), lecz musiałaby wymusić zmianę ich koncepcji (i tekstu).
- Uzupełnieniem obecnie obowiązującej regulacji może być natomiast stworzenie ustawowych ram zadośćuczynień oraz dyrektyw ich wymiaru.

Kontrowersyjna analogia – prawo karne

- Podobnie niewymierna jak KRZYWDA jest WINA i STOPIEŃ SPOŁECZNEJ SZKODLIWOŚCI CZYNU.
- Mimo to, ustawodawca karny określa w kodeksie karnym zakres zagrożenia karą za każdą kategorię przestępstw i wskazuje dyrektywy wymiaru kary.
- Sąd wymierza karę zindywidualizowaną, lecz zarazem mieszczącą się w granicach ustawowego zagrożenia i zgodną z ustawowymi dyrektywami wymiaru kary.

Dyrektywy wymiaru zadośćuczynienia

- Całkowita swoboda sądu w określaniu zasadności roszczenia o zadośćuczynienie i jego wysokości, powoduje, że prawo nie przyczynia się do stabilizacji i zwiększenia przewidywalności relacji międzyludzkich.
- Choć krzywdę trudno zmierzyć i przeliczyć na pieniądze, to jednak ustawodawca powinien zapewne określić dyrektywy wymiaru zadośćuczynień, wskazać czynniki, które powinny być brane przez sąd pod uwagę przy określaniu ich wysokości, a być może nawet określić kwotowo minimalną i maksymalną wysokość zadośćuczynienia, które powinno być zasądzone w przypadku naruszenia poszczególnych kategorii dóbr osobistych.

Rozwój prawa dotyczącego wynagradzania krzywd

- Zadośćuczynienia hojne, ale wymierne i przewidywalne.
- Zamknięty katalog dóbr osobistych, których naruszenie może skutkować obowiązkiem zapłaty zadośćuczynienia.
- Inna niż dotychczas filozofia identyfikacji dóbr osobistych, których naruszenie powoduje obowiązek zapłaty zadośćuczynienia – identyfikacja taka nie powinna dotyczyć okresów minionych, lecz wyłącznie przyszłości.
- Określony krąg osób, które mogą być traktowane jako pośrednio poszkodowani.

■ **Dziękuję za uwagę!**

orlicki@amu.edu.pl